

Hậu Kỳ kiểm điểm UPR 2014: Cơ hội hợp tác cho các tổ chức xã hội dân sự Việt Nam và Chính phủ vì quyền con người

Ngày 19/8/2014, tại khách sạn Melia Hà Nội đã diễn ra Hội thảo “Các cam kết của chính phủ Việt Nam trong kỳ kiểm điểm nhân quyền 2014 và ý nghĩa đối với hoạt động của các tổ chức phi chính phủ Việt Nam” được tổ chức bởi 4 mạng lưới các tổ chức xã hội dân sự (CIFPEN, PPWG, GPAR, GENCOMNET). Hội thảo nhằm nhìn lại tiến trình Việt Nam tham gia các kỳ kiểm điểm nhân quyền (UPR) và sự tham gia của các tổ chức phi chính phủ Việt Nam (NGOs). 70 người tham dự đến từ các cơ quan nhà nước, các tổ chức xã hội dân sự, các cơ quan báo chí, truyền hình đã thảo luận về ý nghĩa của các khuyến nghị được Việt Nam chấp nhận đối với hoạt động của NGOs, cũng như cơ hội hợp tác giữa các NGOs với nhau, giữa NGOs và chính phủ trong việc thực thi các cam kết của Việt Nam.

Kiểm điểm Định kỳ Phổ quát (The Universal Periodic Review - UPR) là một tiến trình trong đó tình hình nhân quyền của toàn bộ các thành viên Liên Hợp Quốc sẽ được báo cáo và kiểm điểm định kỳ. UPR là một cơ chế tạo cơ hội cho các quốc gia rà soát tình hình nhân quyền ở nước mình, tìm ra những thách thức và giải pháp, và chia sẻ giữa các quốc gia những thực hành tốt về nhân quyền trên toàn cầu.

Khai mạc hội thảo, ông Lê Quang Bình, chủ tịch mạng PPWG phát biểu: “Việt Nam đang có những nỗ lực cụ thể trong việc hiện thực hóa các cam kết bảo vệ quyền con người tại Việt Nam. Các tổ chức phi chính phủ đang làm về quyền của những nhóm khác nhau, người dân tộc thiểu số, người khuyết tật, người đồng tính, song tính và chuyển giới, người có H... là những nhóm chịu thiệt thòi trong xã hội. Việc các tổ chức xã hội dân sự (XHDS) tham dự vào tiến trình UPR là góp phần thúc đẩy và bảo vệ quyền con người của các nhóm đối tượng mà mình đang làm việc.”

Đại diện cho khối chính phủ, ông Phạm Hồng Minh, Phó trưởng ban chỉ đạo nhân quyền của chính phủ khẳng định Việt Nam luôn là một thành viên tích cực của Liên Hợp quốc và đã tham gia nhiều cam kết quốc tế về bảo vệ nhân quyền. Chia sẻ cách nhìn về quyền tự do con người từ góc độ quản lý nhà nước, ông nói: “Chúng ta nhất trí là trong xã hội không có tự do hoàn toàn, tự do của người này nhưng nguồn lực lại trong tay người khác, người này tự do là dựa trên nền tảng tự do của người khác. Ta thường nhìn quyền tự do từ góc độ cá nhân, nhưng trong một tập thể, một xã hội thì cần nhìn một cách hài hòa, để quyền tự do của người này không làm tổn hại đến tự do và lợi ích chính đáng của người khác, đó là điều quan trọng nhất.”

Ông Minh cũng bày tỏ những khó khăn chung trong việc thực hiện các cam kết về nhân quyền, đặc biệt là các yếu tố về nguồn lực, thời gian, lộ trình. Ông Minh cho biết chính phủ sẽ phân loại các cam kết theo nhóm vấn đề và giao cho các bộ ban ngành, các bộ ban ngành sẽ chủ trì, nghiên cứu và đưa vào kế hoạch công tác của bộ ban ngành. Các tổ chức phi chính phủ, phi lợi nhuận đều có thể tham gia vào tiến trình này.

Ông Lương Thế Huy, cán bộ Viện Nghiên cứu Xã hội, Kinh tế và Môi trường đã chia sẻ về tiến trình các NGOs Việt Nam chuẩn bị và nộp báo cáo chung cho UPR 2014. Ông Huy cho rằng đây là một tiến trình thú vị khi “có tiếng nói từ cộng đồng, từ những buổi tham vấn cộng đồng, từ những cá nhân cụ thể, những trường hợp cụ thể. Tiếng nói được đưa lên dần dần đến cấp quốc tế, được thảo luận giữa các quốc gia và sau đó lại được đưa xuống dần dần để thực hiện tại các quốc gia, để thay đổi cuộc sống của từng người dân.”

Cam kết của Việt Nam, cơ chế giám sát và cơ hội cho sự hợp tác với các tổ chức xã hội dân sự

Bà Nghiêm Kim Hoa, chuyên gia nhân quyền đã chia sẻ các điểm khác biệt giữa các khuyến nghị được tiếp nhận trong kỳ kiểm điểm lần thứ nhất năm 2009 và lần thứ hai năm 2014. Năm 2009, có 12 tổ chức xã hội dân sự nộp báo cáo tới Liên Hợp quốc cho việc kiểm điểm Việt Nam, trong đó không có tổ chức trong nước. Năm 2014, con số tăng lên 59 báo cáo, trong đó có 20 báo cáo được gửi từ các NGOs trong nước, điều này cho thấy các tổ chức xã hội dân sự Việt Nam đã bắt đầu quan tâm và coi đây là một công cụ quan trọng để cải thiện tình hình nhân quyền trong nước.

Ở kỳ họp năm nay, phiên đối thoại của Việt Nam nhận được sự tham gia của 106 quốc gia, một con số kỷ lục, thể hiện sự quan tâm của các quốc gia với tình hình nhân quyền ở Việt Nam. Số kiến nghị nhận được cũng tăng từ 146 khuyến nghị vào năm 2009 lên 227 khuyến nghị, trong đó số khuyến nghị được Việt Nam chấp thuận là 46 khuyến nghị vào năm 2009 và 182 khuyến nghị vào năm 2014.

So với các khuyến nghị UPR 2009, các khuyến nghị UPR 2014 có nhiều điểm đột phá, đặc biệt là việc cam kết thành lập cơ quan nhân quyền quốc gia theo hướng của Các nguyên tắc Paris (dẫn link tham khảo: <http://bit.ly/1p0a6K2>) và chấp thuận thành lập cơ quan nhân quyền quốc gia độc lập. Nhìn chung, những khuyến nghị được chấp thuận từ UPR 2014 cho thấy một cam kết lớn hơn so với lần kiểm điểm

thứ nhất năm 2009. Bà Hoa cũng nêu các khuyến nghị với các NGOs Việt Nam và nhấn mạnh sự hợp tác, trao đổi giữa các tổ chức với nhau cũng như giữa các NGOs với các bên liên quan và với chính phủ.

Liên quan đến cơ chế giám sát, ông Lã Khánh Tùng, Giảng viên khoa Luật, trường Đại học Quốc gia cho rằng với hiện trạng thiếu hụt cơ chế bảo vệ quyền hiệu quả và sự mỏng manh của XHDS trong nước, cần phải nỗ lực nhiều hơn trong tiến trình hoạt động và vận động.

Liên quan tới môi trường cho NGOs, bà Ngô Thị Thu Hà, Phó Giám đốc Trung tâm CEPEW cho rằng thúc đẩy không gian XHDS là thúc đẩy các quyền con người cơ bản, việc nhà nước chấp nhận các khuyến nghị về đảm bảo không gian cho XHDS hình thành và phát triển là điều kiện cần, điều kiện đủ là các luật liên quan được xây dựng trên cơ sở các chuẩn mực nhân quyền quốc tế và đảm bảo sự tham gia của người dân và XHDS.

Việc xây dựng bộ luật chống phân biệt đối xử cũng là một nội dung quan trọng cần quan tâm, ông Lê Quang Bình cho rằng đây là cơ hội để các NGOs tham gia vận động, góp ý xây dựng luật, nhằm hướng tới bảo vệ quyền bình đẳng cho các nhóm yếu thế, thiểu số khác nhau.

Hậu UPR: Thời gian cho những khởi đầu mới

Các đại biểu đã tham gia thảo luận sau đó và đưa ra nhiều ý kiến về vai trò của các tổ chức XHDS trong các hoạt động tiếp sau UPR 2014. Ông Phạm Quang Tú, Điều phối viên Chương trình Liên minh thuộc tổ chức Oxfam phát biểu: “XHDS cần làm việc với nhau, dù mỗi quan tâm mỗi tổ chức mỗi khác. Mỗi chúng ta cần hiểu rõ những thông tin, kiến thức về nhân quyền, để tạo nền tảng cân bằng trong đối thoại giữa các bên. Cần có hợp tác và chia sẻ của XHDS với nhà nước, có thể bằng những hành động như chính phủ công khai việc phân công thực hiện cam kết của các bộ ngành cho khối XHDS để chúng ta có thể lựa chọn và tham gia vào quá trình này.”

Đại diện Ủy ban Dân tộc, chị Nguyễn Ngọc Ánh chia sẻ: “Ủy ban Dân tộc sắp tới sẽ tổng kết các công tác đã làm được đối với chính sách về dân tộc thiểu số và đang cần sự tham gia của các NGOs. Đây là cơ hội mở, ủy ban dự kiến tổ chức đối thoại giữa các đối tác, để kêu gọi tham gia xây dựng dữ liệu thông tin và thực hiện cam kết.”

Phiên thảo luận chung kết thúc và được tiếp nối bằng phiên thảo luận nhóm. Ba nhóm thảo luận về ba chủ đề cơ chế giám sát và bảo vệ quyền con người, phát triển môi trường xã hội dân sự và luật chống phân biệt đối xử được hình thành. Các đại biểu tham gia hội thảo tự lựa chọn chủ đề theo mối quan tâm để tham gia đóng góp ý kiến. Các nhóm có sự đồng thuận cao khi đưa ra các khuyến nghị tại hội thảo:

- Nâng cao nhận thức về quyền con người nói chung cho các tổ chức xã hội dân sự, các cơ quan quản lý, và người dân nói chung;
- Nâng cao nhận thức về các cơ chế giám sát và bảo vệ quyền con người cho các nhóm kể trên;
- Xây dựng các kế hoạch hành động cụ thể để thực hiện vai trò giám sát và hỗ trợ nhà nước trong việc thực hiện các cam kết một cách hiệu quả;
- Phát triển các nhóm làm việc chuyên trách từ phía các tổ chức xã hội dân sự để công việc giám sát và hỗ trợ nhà nước hiệu quả hơn;

Ban tổ chức hội thảo sẽ tiếp tục duy trì và kêu gọi các phiên làm việc tiếp theo để cụ thể hóa các khuyến nghị tại hội thảo.

Qua kỳ UPR 2014 có thể thấy Việt Nam đang mở rộng hơn các cam kết về nhân quyền, xét trên cả mức độ tương tác với các bên liên quan và nội dung các khuyết nghị được chấp thuận. Điều này mở ra cơ hội cho các tổ chức XHDS tham gia để cải thiện tình hình nhân quyền ở Việt Nam. Để nắm bắt và tận dụng được các cơ hội đó, các tổ chức XHDS cần thúc đẩy trao đổi, hợp tác với nhau, với các bên liên quan và đặc biệt là với các cơ quan nhà nước (<http://thuviennhanquyen.vn/Monitoring/Paper/viet-nam-tai-upr>).